

nekünk a Fiát. Úgy látszik, hogy nemcsak a Fiú szolgálta ki nekünk magát. Úgy látszik, hogy az Atya és a Fiú Lelke is kiszolgáltatta magát nekünk.

Talán ez a magyarázata annak, hogy a Zebedeus-fiak kérésére a samáriaiak ellen büntető csodát alkalmazni nem hajlandó és utolsó csodáját a Jézust gyilkolni-kész főpapi szolga fülének meggyógyítására használó Jézusnak a Lelke szembekerülve(?) asszisztál (ha asszisztál) Péternek az Ananiás és Zafira-ügyben (Csel 5,3.9), és asszisztál Pálnak Cyprusban Barjézussal, az álprófétával szemben (Csel 13,9-11). Az Isten a Maga Lelkét odaadta az ember hatalmába. Olyannyira, hogy még el is dobhatja ezt a Lelket. Ezért aztán egyéni helytállásunktól függetlenül nem működik a Lélek bennünk és az Egyházban, mert a Lélek meg nem testesült. Csak rajtunk keresztül hatékony; rajtunk, akit az Isten szabadnak teremtett, s a szabadságunkat fel nem számolja. Mindazonáltal bizalommal szolgáltatta ki magát az Isten Lelke nekünk. Bizalommal, mert Isten képére lettünk teremtve, Isten Lelke lehelődött belénk. Bizalommal, mert a megváltás szándékai reáépülnek a teremtésben lefektetett alapokra. S talán ez az oka annak, hogy a múlt időben előbbre jutva egyre kevesebb deus-ex-machinát látunk szükségesnek ahhoz, hogy Isten terveit faraghasssa ki a krisztusi Omega felé haladó idő.

(Az alcím: "kísérlet". Kísérlet egy oly kérdés megválaszolására, amelyben az Újszövetség, a jézusi tanítás nem igazít el vitamentes biztonsággal. A kísérlet nem hitvallás. A kísérletező elmondja, hogy mit mond neki a Lélek. Testvéreknek mondja el, hogy azok is szóljanak, hogy a kísérletező meghallhasssa a belőlük szóló Lelket is.)

MUSTÓ PÉTER SJ

KEDVES GYURKA!

*„Boldogok, akiket az igazságért üldöznek:
ővék a mennyek országa.”
(Mt 5,10)*

Már még azt hiszed, hogy nem akarok neked válaszolni, vagy megharagudtam májusi leveled miatt! Szó sincs róla! Szégyellem és sajnálom, hogy nem válaszoltam azonnal, mert gyors válasszal jobban ki tudtam volna mutatni baráti érzéseimet irántatok, mint most itt szavakkal. Hallgatásom miatt nem akarok sokat magyarázkodni. Csak annyit, hogy ebben az évben kétszer erős bronchitisem volt, azután költözököttem, majd helyettesítettem egy rendtársamat távol innen, Cali városában. Ennek ellenére írhattam volna. Nem tettem. Most itt vagyok. Tegnap másoknak írtam, ma neked válaszolok. Leveled itt fekszik előttem.

Legelőször is szeretném leszögezni, hogy Téged és titeket, meggyőződésedet és álláspontotokat tisztelem, becsülöm, szeretem, és nagyon komolyan veszem. Személyesen az én hivatásom talán egy kicsit más, mint a tied, több mindenben nem vagyok olyan következetes, vagy néhány dolog nekem igen fontos, amit Te inkább háttérbe helyezel, és megfordítva. De örülnék, ha barátotok lehetnék. Igaz, talán nem egészen ugyanazokon az utakon járunk, hanem különböző világban, más helyzetekben, de ha nem tévedek, egy célért élünk.

A leveled végén kezdem:

Hogy Te magadat és a magyarországi Bokorközösséget az üldözött Jézussal és a prófétákkal hasonlítod össze, abban semmi rosszat nem látok. Mivel mind az állami hatóságok, mind az Egyház legfontosabb képviselői részéről támadást, mellőzést, elhatárolódást tapasztaltok, vigasz számotokra, hogy az igazi próféták, Jézus és követői is igen gyakran üldözés, megvetés, lebecsülés vagy kinevetés áldozatai voltak. Erről szól a Hegyi beszéd, ez a történelmi valóság. Közép-Amerikában bérgyilkosok, az úgynevezett halálsvadronok az utóbbi években körülbelül ötven papot, apácát, rengeteg katekistát, összesen mintegy százezer keresztényt gyilkoltak le, sokat közülük a legembertelenebb és legkegyetlenebb kínzások után. Hasonlóképpen történik ez sok más dél-amerikai országban, mint Argentínában is az utolsó katonai diktatúra alatt. Ez számomra annak a jele, hogy ők mártírok, és közelebb vannak Jézus személyéhez és tanításához, mint azok a papok és főpapok, akik saját paptársaikat jelentik fel a katonai hatóságoknál, és rendszeresen koccintanak a hatalmon levőkkel. Jézussal, az ő sorsával való összehasonlítást egyáltalán nem tartom gögnek. Sőt, ha szolgálai vagyunk, velünk sem bánnak jobban, mint vele, mert „ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is” (Jn 12,26). Ha üldöznek benneteket, jele lehet annak, hogy valószínűleg a próféták útját járjátok.

Ami Dél-Amerikában a fegyverfogást, vagyis a keresztények álláspontját illeti a fegyveres lázadással szemben, arról a következőket szeretném mondani. Ha szavaim nem is teljesen átfogó képet nyújtanak az itteni véleményekről, kívülről nézve a nemzetközi sajtó sokszor úgy ír, mintha a dél-amerikai keresztények lelkesednének az öldöklésért, gyilkolásért, fegyverek használatáért. Ez a sajtó az Egyesült Államok kezében van, annak szolgál. Érdeke, hogy az ellenzékét mindig karikatúrában, eltorzítottan mutassa be. Így aztán jogosan elítélhetik őket. A sajtó hírverése a dél-amerikai keresztényekről egyáltalán nem felel meg a valóságnak. A szabadság teológiájának képviselői, Msgr. Romero, akit meggyilkoltak, és mások is a legerősebben elítélik az erőszakot és a fegyverfogást. De nem mennek olyan messzire, mint Te, barátaid a Bokorból és én magam is, aki mindig a katonai szolgálat megtagadása mellett foglalkozom állást. A dél-amerikai keresztények általában inkább a hagyományos teológiát követik, ami szerint jogos lehet a háború, sőt bizonyos történelmi helyzetekben a zsarnok meggyilkolása is. Az Egyházban a nagy többség mindig jogosnak tartotta a védekezést még fegyver használatával is, mint legutolsó, végső eszközt. Kell-e említenem a fegyverek megáldását?

Msgr. Romero, El Salvador érseke előbb nem támogatta a közép-amerikai állam polgárháborújában a fegyveres lázadókat. De amikor egyik plébánosát és barátját, a jezsuita Rutilio Grandét a katonák meggyilkolták, belátta, hogy állást kell foglalnia a teljesen korrupt, erőszakos és igazságtalan kormányhatalommal szemben. Végül is azért gyilkolták meg, mert utolsó vasárnapi prédikációjában azt követelte a katonáktól, hogy hagyják abba a véres elnyomást. „Isten nevében megparancsolom nektek, hagyjátok abba az öldöklést!” Másnap reggel a szerzetesnővérek kápolnájában a felajánlás alatt lőtték agyon. Amint kiderült, a tisztek kisorsolták egymás között, melyiküknek jár a tisztség, hogy ezzel a lázadó püspökkel végezzen. Akik a lázadást támogatják Latin-Amerikában, azok nem tudják elképzelni, miként lehetne a diktatórikus államrendet, illetve rendetlenséget demokratikus úton, fegyveres erő nélkül megváltoztatni.

Msgr. Romero utóda, Msgr. Rivera y Damas, San Salvador érseke, mint a dialógus komisszió vezetője természetesen tartja, hogy ha vannak katonai lelkészek a katonák lelki szolgálatára, akkor lehetnek papok a lázadók lelki szolgálatára is. Dél-Amerikában az a tragédia, hogy itt mindenki hívő katolikus keresztény, mind a lázadók, mind az uralkodó réteg katonái. Amíg az utóbbiak az ateista terror ellen védik a hitet, de lényegében egy teljesen materialista gazdasági rendszert és a polgári osztály uralmát, addig a lázadók az emberi igazságosság nevében, vagy Jézusra és a Bibliára hivatkozva a jogtalanok jogait követelik.

Persze vannak szép számmal egyházi emberek, akik szívesen azt tanácsolnák, hogy ha igazán keresztény vagy, viseld el, tűrd az üldözést, elnyomást.

Személyesen ismertem embereket, akik elfogadták az itteni kolumbiai kormány amnesztiáját, de húsz óra múlva holtan találták őket. Pedig itt még egy igen civilizált, demokratikus országban élünk. Ha valakit egyszer szubverzív elemként már megbélyegeztek, vagyis államrendet aláaknázóként tartanak számon, az vagy elhagyja az országot, vagy valamely fegyveres csoportosulás tagja lesz, ha nem akar hirtelen meghalni.

Megértem, ha nem is követem azokat, akik fegyveres csoportok tagjai lesznek, és a fegyvert nem akarják letenni. Megértem személyes döntésüket, mert jól akarnak, de nem tudják, hogyan tehetnék azt másképpen. Tanácsot nem kérnek sem tőled, sem tőlem, ez személyes elhatározásuk. Jól tudják, hogy az egyház hivatalosan a hatalmon levők oldalán van, de viszont remélik, hogy Isten mellettük van, vagy legalábbis nem ítéli el őket. Vallásos életem és a konkrét társadalmi problémákkal szembeni állásfoglalásom között nem lehet ellentét. Ezt vallom én, ezt vallja a szabadság teológiája, és ha jól értem, Te is. Ez azt jelenti, hogy Isten országa már itt a földön építődik. Ha éhezők között Isten országát hirdetem, akkor ez nemcsak abból állhat, hogy megtanítom a szenvedést értékelni, hanem az is hozzátartozik, hogy megpróbáljuk együtt keresni, miképpen lehetne az éhség okait megtalálni, és közösen valamit tenni ellene. Nem akarom én az embereket materialistává nevelni. Szó sincs róla. De szeretném, hogy az elnyomottak, éhezők megtanulják felismerni a társadalomban saját helyzetüket. Tanuljanak meg szervezkedni, keresni jogaikat, saját magukat becsülni, és a megbecsülést meg is kívánni. Ez népnevelés.

A középkorban ez volt az egyház egyik fontos feladata Európában is. Földművelésre tanította a népet, írásra, olvasásra, közösségi és nemzeti öntudatra. Ma ilyen népnevelő szolgálatot folytat az egyház Dél-Amerikában is egy fejlődő, iparosodó társadalomban. Ezt a szerepet a hagyományosan gondolkodó papok, szerzetesnők egy része betölti ugyan, de sokszor csak a szentségeket szolgáltatja ki pénzért. Pénzesekkel barátkoznak, vagy paternalista, atyáskodó szociális munkát végeznek. Így az egyszerű emberek továbbra is tudatlanok maradnak. Függnek azoktól, akiktől segítséget kapnak, de nem önállóknak. Igazán népnevelő és felvilágosító munkát azonban legtöbbször az egyháznak azok a képviselői végeznek, akiket a szabadság teológiájának követői közé sorolok. Ha az evangéliumot ebben a szellemen olvasod, vagy a bázisközösséggel együtt magyarázzátok újra meg újra, akkor Jézus szavai és tettei konkrét következtetésre vezetnek el titeket. Megértitek például, kik a farizeusok a mai korban, vagy miért ítéltek el Jézust. A vallás életszerű, valós lesz. Ugyanakkor világossá is válik, mi a feladatotok, hivatásotok saját konkrét társadalmi helyzetetekben. Éppen Ti tudjátok

talán legjobban, hogy az evangélium olvasása közben hivatások születhetnek, és lesznek olyanok is, akik nekünk nevelésére, szolgálatára és egy igazságtalan társadalom megváltoztatására életüket is hajlandók feláldozni. Leveled azt bizonyítja, és amit rólad tudok, az is igazolja, hogy tisztán látod evangéliumi feladatodat. A te hivatásod mindnyájunk számára serkentő, lelkesítő kihívás. Ha félve eltántorodunk meggyőződésünktől, hivatásunktól, mert az nem szokványos, mert veszélyes, kellemetlen, akkor saját magunk és Isten ellen vétkezünk, aki nekünk ezt a hivatást szánta. Rád szükség van, hogy Isten szava és az evangélium megvilágosítsa mai helyzetünket, válaszokat adjon társadalmi problémáinkra. Tanításod nélkül hiányozna egy prófétai hang a mi korunkban. Isten szavára nem akarok süket lenni. Meg akarom hallani, mit mond nekünk Jézus ma. Mert ma is megszülethet, ma is szól hozzánk prófétái által. És nem szeretném félreérteni. Nekünk, Dél-Amerikában élő keresztényeknek szükségünk van Rád itt is, nemcsak Magyarországon.

De Te is egy bizonyos kor embere vagy. A te meggyőződésed egy bizonyos történelmi helyzetben és helyen alakult ki. Ugyanakkor Isten akaratából más helyen, más történelmi helyzetben másfajta hivatások születhetnek. Ezek is Jézus életéből, szavaiból és történetéből táplálkoznak, bár látszólag ellentétesek lehetnek a te hivatásoddal. Hogy a Te elköteleződésed, tanításod, életed milyen hatással van ránk Dél-Amerikában? Ezt csak Isten tudja. Hogy Te és Ti vagytok, és ahogyan állást foglaltok, nekem személyesen erőt, hitet és biztatást jelent. Vegyem én is komolyan saját hivatásomat. Engedjem, hogy ami nem tiszta a hitemben és Jézus követésében, az a ti példákodon felbuzdulva megtisztuljon, megerősödjön, világosabbá váljon.

Most búcsúzom. Szeretnék hamar választ kapni Tőled, de ezt nem merem remélni, és még kevésbé kérni ilyen hosszú hallgatás után. Talán majd egyszer találkozunk. „Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságot: majd kielégítik őket.” (Mt 5,6)

Isten áldjon meg!

Bogotá, 1984. november 6.

Megvolt Márfi Gyulával a második találkozásom. Volt első is? Egyoldalú. Amikor '97-ben rehabilitáltattam a magyarországi püspökökkel a mostani pápa, s beírhattam a Hittani Kongregáció által számomra '85-ben készített s általam vonakodás nélkül *azonnal* aláírt Hitvallásba... Mít írhattam bele? Amit már '85-ben is akartam, de akkor nem volt szabad... Beírhattam végre azt a Ratzingert felháborító zsinati tanítást, hogy *az ember a lelkiismerete által jut el Istenhez...* Nos, akkor, '97-ben, a püspökök közül rehabilitációmhoz egyes-egyedül Márfi Gyula szólt hozzá a sajtóban, s azt mondta, hogyha már most aláírtam, akkor aztán aszerint is tanítsak. Erre a buzdítására akkor sem, azóta sem mondtam semmit. Ha tudta a történések lefolyását, akkor azért nem; ha nem tudta, akkor meg azért nem. A tájékozottal, meg a tájékozatlannal nem érdemes vitatkozni, ha egyszer nem azt mondja, amit gondol, hanem, azt, amit kell. Most megvolt a békeséges találkozás, s nagy figyelemmel hallgattam végig az infarktusz-történetet, s nem emlékeztettem őt a korábbi találkozásunkra. Hagytam: maradjon meg az teljességgel egyoldalúnak. Hátha kapok egyszer jó pontot érte Attól, aki egy-két alkalommal szintén néma maradt... nagyurak előtt.

Bulányi György Napló II.

ÁTS ANDRÁS

TÖPRENGÉSEK VÉGSŐ KÉRDÉSEKRŐL

Gondolataim formálásában sok forrásra támaszkodtam. Előljáróban megemlítem *Hankiss Elemér Félelmek és szimbólumok* című művét, amelynek sok-sok információja segített abban, hogy meglevő gondolataimat, következtetéseimet igényesebben megalapozhassam. Közösségeimnek is szeretnék köszönetet mondani, velük együtt sokat formáltuk egymást az elmúlt közel 30 esztendőben, sokat segítettek fontosnak gondolt következtetéseim kimunkálásában. *Miura Tecuo A büntetés (Égtájak 1976 (Öt világrész elbeszélései), Európa Kiadó c. novelláját 1976-ban, 17 évesen olvastam, akkor alaposan megököntetett és elgondolkodtatott. Akkor gondoltam arra először, hogy nem tét nélküli az emberiség bűnnel és büntetéssel kapcsolatos gondolkodása. A novella olvasása nyomán kérdéseket tettem föl magamnak: Milyen világot teremtett a Jóisten? Miért teremtett bűnt? Miért adott lehetőségeket a Sátánnak? Mire kell a Pokol, ha Jézus megváltott minden embert? Miért is kell meghalunk? Miért érezte magát jobban az Atyaisten attól, hogy Fiát mi, emberek keresztire feszítettük? Mi ebben a megváltás egyáltalán?*

Megpróbálok sorba venni ezeket az engem akkor is, azóta is zaklató kérdéseket, és 33 év múltán, 50 évesen megpróbálok válaszolni.